

Araştırma Makalesi / Research Article

Bankacılık Sektöründe Regülasyonlar ve 2000-2018 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi¹

Feyza ERŞİN META² - İbrahim TOKATLIOĞLU³ - H. Ozan ERUYGUR⁴

<u>Gönderim Tarihi</u> <u>24.02.2020</u>	<u>Kabul Tarihi</u> <u>02.03.2020</u>
---	--

Önerilen Atıf / Suggested Citation:

Erşin Meta, F., Tokatlıoğlu, İ., ve Eryugur, H. O (2020). Bankacılık Sektöründe Regülasyonlar ve 2000-2018 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 60-80.

Öz

Finansal sistem içerisinde önemli bir paya sahip olan bankacılık sektörü, regülasyonların yoğun olarak gerçekleştirildiği bir sektör olarak faaliyet göstermektedir. Ülkelerin iktisadi sistemlerinde ekonomik büyüme ve kalkınmayı da destekleyen önemli finansal aracı kuruluşlar olan bankalar ve bankacılık sektörü ampirik analizlerin de odak noktası olmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızın amacı, bankacılık sektöründe uygulanan düzenleme ve önlemler dikkate alınarak Türk bankacılık sektörüne yönelik bir regülasyon endeksi oluşturmaktır. Literatürde Türk bankacılık sektörü regülasyon endeksi adı altında yapılan ilk çalışma olan ve 0-1 arasında değerler alan “Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi (BRI)” ile endeks değerinin 0’a yaklaşması regülasyon yoğunluğunun azalması, 1’e yaklaşması da regülasyon yoğunluğunun artması anlamına gelmektedir. 2000-2018 dönemi Türk bankacılık sektörü için oluşturulan BRI sonuçlarına göre regülasyonların yoğunluğu genel olarak bir artış trendi izlese de dönemlik kırılma ve sıçramalar gözlenmektedir. Endeksin sıçrama ve düşüş dönemleri, döviz kuru ve enflasyon etkisi kapsamında Türkiye ekonomisinin konjonktürel yapısı ile de paralellik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Regülasyon, Finansal Regülasyon, Bankacılık Sektörü Regülasyonları, Türk Bankacılık Sektörü, Regülasyon Endeksi

Jel Kodları: A10, G18, L51

Regulations in the Banking Sector and Turkish Banking Sector Regulation Index for the 2000-2018 Period

Abstract

The banking sector, has an important share in the financial system, operates as a sector in which regulations are intensely realized. Banks and the banking sector, which are important financial intermediaries that also support economic growth and development in the economic systems of countries, are also the focus of empirical analysis. In this regard, the purpose of our study is to create a regulation index for the Turkish banking sector by taking into account the regulations and measures applied in the banking sector. The “Banking Sector Regulation Index (BRI)” which is the first study under the name of the Turkish banking sector regulation index in the literature takes values from 0 to 1. Approaching the

¹ Bu makale “Bankacılık Sektöründe Regülasyonların Piyasa Yapısı, Üretim ve Karlılığa Etkisi: 2000’den Günümüze Türkiye Analizi” isimli doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

² Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Y.O., Bankacılık Bölümü, feyza.ersin@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1537-7404>

³ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, ibrahim.tokatlioglu@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8823-9352>

⁴ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, hakki.eruygur@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7176-0467>

index value to 0 means that the regulation density decreases and approaching to 1 means the regulation density increases. According to the results of BRI created for the Turkish banking sector in the period 2000-2018, periodic breaks and leaps are observed although the intensity of regulations generally follows an increasing trend. Under the influence of exchange rate and inflation, the index bounce and drop periods is in line with the cyclical nature of the Turkey's economy.

Keywords: Regulation, Financial Regulation, Banking Sector Regulations, Turkish Banking Sector, Regulation Index

Jel Codes: A10, G18, L51

1.Giriş

İktisat literatüründe dönemler boyunca tartışılan kamu müdahalelerinin gerekli olup olmadığı konusuna yönelik olarak regülasyon politikaları ve uygulamaları, hükümetlerin başvurduğu önemli bir araç olarak nitelendirilebilmektedir. Bu bağlamda regülasyon uygulamalarına konu olan sektörlerden birisi de finansal sistem içerisinde büyük bir paya sahip olan bankacılık sektörüdür. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bankacılık sektörü, finans piyasaları içinde en yüksek paya sahip olma özelliğini taşımaktadır. Bankacılık sektörü, finansal piyasalardaki rolünün yanı sıra, ülkelerin büyüme-kalkınma politikaları için de önemli ve stratejik bir sektördür. Bankacılık sektörünün iktisadi sistemdeki bu önemi ve payı, sektörün etkinliğini artırmak ve/veya rekabet koşullarını düzeltmek gibi amaçlarla birtakım regüle edici politikaları da beraberinde getirmektedir.

İktisadi, sosyal, idari, koruyucu, önlem alıcı, politik gibi pek çok boyutu olan regülasyon olgusu, en basit haliyle devletin ya da ilgili bir kurumun piyasa mekanizmasının aksamaya uğradığı durumlarda ilgili sektör/piyasaya karşı bir dizi kural, yaptırım ve uygulamaları içermektedir. Bir piyasa veya sektöre yönelik uygulanan veya uygulanacak regülasyonların kamu yararını gözettiğini ileri süren teorinin yanı sıra, özel çıkara hizmet ettiğini savunan teoriler de mevcuttur. Regülasyonu gerekçelendiren yaklaşımlar olduğu kadar, deregülasyonu gerekçelendiren olaylar, çıkarımlar ve teoriler de bulunmaktadır.

Çalışmamızda ilk olarak regülasyon kavramı, türleri ve regülasyon teorileri kısaca ele alınacaktır. Daha sonra finansal regülasyonlar araçları, amaçları, türleri ve gerekçeleri kapsamında değerlendirilecektir. Ardından bankacılık sektörüne yönelik regülasyonların önemi, gerekçeleri ve bankacılık sektörü regülasyon türleri incelenecektir. Son olarak da çalışmamızın amacı doğrultusunda 2000-2018 dönemi Türk bankacılık sektörüne yönelik bir regülasyon endeksi oluşturulacak ve Türk bankacılık sisteminin regülasyonlar bakımından değerlendirmesi yapılacaktır.

2.Regülasyon Kavramı ve Regülasyon Teorileri

İktisat literatüründe farklı okullarca farklı biçimlerde tanımlanan regülasyon kavramı, en basit haliyle ayarlama ve düzenlemeler demektir. Regülasyon, ekonomik, sosyal, idari ve yardımcı regülasyonlar gibi pek çok boyutu olan geniş bir kavramdır.

Akalın (2000) piyasa ekonomisini, iktisadi faaliyetlerin organizasyonunun doğal ancak mükemmel olmayan bir modeli şeklinde tanımlamıştır. Piyasa ekonomisi, işleyişi esnasında birtakım başarısızlıkları da bünyesinde taşıyan bir unsur olarak ele alınmaktadır. Bu durumda piyasa aksaklıkları, dışsallıklar, doğal tekeller, sosyal mallar, bilgi edinme maliyetlerinin yüksek olması gibi olguların varlığı, piyasanın başarısız olduğunun göstergesi niteliğinde değerlendirilmektedir. Bu aşamada devletin, çeşitli yollarla ya da araçlarla piyasaya müdahale etmesi gerekli görülmekte ve regülasyonlar da bu araçlardan biri olarak devreye girmektedir.

Regülasyonlar, devletin kamu yararı gerekçesiyle özel sektör birimlerinin yapması ve yapmaması gereken şeyleri emretmesi ve yasaklaması şeklinde emir ve yasaklayıcı unsurları içeren şekilde

tanımlanabilmektedir (Chang,1997:704). Diğer taraftan belirli bir faaliyete ilişkin oyunun kurallarının belirlenmesi ve bu kurallara denetimin uygunluğunun sağlanması olarak daha kural ve denetim öğeleri odaklı da ifade edilebilmektedir (Tokatlıoğlu, 2003a).

En sade şekliyle düzenleme anlamında kullanılan regüstasyonlar, düzenleme işlevinin yanı sıra denetleme ve hatta yönlendirme fonksiyonlarını da tanımlama gücüne sahiptir. Temel unsur olarak devlet ve ekonomi kavramları ele alındığında, regüstasyonların hukukî, sosyal, ekonomik ve siyasi olmak üzere farklı boyutlarının varlığı, onun disiplinler arası bir olgu olduğunu göstermektedir (Taşar, 2009). Bu bağlamda G. Majone (2003: 9-11) regüstasyonları sosyal açıdan, toplumca değer atfedilen faaliyetlerin, bir kamu kuruluşu tarafından sürekli ve dışarıdan kontrolü; hukuki açıdan devlet ve piyasalar arasındaki sınır; siyasi açıdan ülkeler için yaygın ve genel kabul gören bir olgu ve iktisadi açıdan da devletin ya da hükümetlerin neye, nasıl ve ne ölçüde müdahale edeceğinin bir ölçüsü şeklinde tanımlamaktadır.

Regüstasyon olgusu, bünyesinde bir takım temel hedefleri içermektedir:

- Mal/hizmetlerin tüketiciler arasında etkin dağılımını sağlamak (kaynak dağılımında etkinlik)
- Hizmet üreten firmaların en düşük maliyetle üretim yapmalarını sağlamak (maliyet etkinliği)
- Hizmetlerin, belki de maliyetini bile karşılayamayacak durumda olan bölgelere ya da gelir gruplarına ulaşmasını sağlamak (evrensel hizmet sağlama)
- Hizmet üreten firmaların hâkim konumlarından rant yaratmalarını önlemek (aşırı karların sınırlanması)
- Yatırımcıların rekabetçi bir kar elde edebileceklerini öngörmek
- Yatırımcıların teknolojik yenilikleri yakinen takip edebilecekleri şekilde yatırım yapmalarını sağlamak
- Kuralların ilerde de sürdürüleceğine ve firmalar aleyhine adil olmayan bir biçimde değiştirilmeyeceğine dair kurumsal taahhütlerde bulunmak (Müftüoğlu, 2001; Joscov, 1998).

Regüstasyonlar, literatürde faaliyet alanlarına ve işlevlerine yönelik olarak çeşitli türlere ayrılmaktadır. Regüstasyonları iktisat literatüründe iktisadi ve sosyal olmak üzere iki grupta inceleyen; iktisadi, sosyal ve idari olmak üzere üç grupta inceleyen; idari yerine süreç regüstasyonu olarak adlandırıp inceleyen çalışmalar mevcuttur. Devletin ülke ekonomisinin istikrarını sağlamak, piyasada ortaya çıkan dengesizlikleri gidermek gibi amaçlarla ekonomiye yaptığı her türlü düzenleyici önlemler ve müdahaleler olarak tanımlanabilen iktisadi (ya da ekonomik) regüstasyonları Posner (1974) fiyatlar, piyasaya giriş-çıkış ve diğer iktisadi faaliyetler üzerine getirilen yasal ve idari kontroller olarak tanımlarken Hertog (1999) ise sosyo-ekonomik iktisadi hedeflere ulaşmak için yasal araçların kullanılması olarak ifade etmektedir. Sosyal regüstasyon, “sağlık, güvenlik, çevre ve sosyal birliktelik gibi değerleri korumaya yönelik olarak yapılan düzenlemeler” dir (OECD, 1995: 7). Sosyal regüstasyonlar çevre, çalışma koşulları, tüketicinin koruması ve işgücü alanlarındaki düzenlemeleri içermektedir. İdari regüstasyon (ya da süreç regüstasyonu) kavramı, temel olarak devletin formaliteleri ile ilgili düzenlemeleri içeren bir kavramdır. İdari regüstasyonlar, kamu yönetiminin düzenlenmesi, devletin alacağı kararlar ve bu alınan kararların idari açıdan denetlenmesi gibi konuları içeren regüstasyonlardır (Uslu ve Tufaner, 2015).

İktisadi regüstasyon teorileri; pozitif (positive theories) ve normatif (normative theories) teoriler olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Pozitif teori, regüstasyonların iktisadi açıklamasına ve regüstasyonların sonuçlarının çıkarılmasına yöneliktir. Normatif teori ise hangi regüstasyon türünün en verimli olduğunu araştırmaktadır (Hertog, 1999). Regüstasyon teorilerine yönelik ilgili

yazın incelendiğinde teorileri “Kamu Yararı Teorisi (Public Interest Theory)” ve “Özel Çıkar Grupları Teorileri” olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirmek mümkündür. Özel çıkar grupları teorileri başlığı altında da “Ele Geçirme Teorisi”, “Kamu Tercihi Teorisi”, “Chicago Okulu Yaklaşımı”, “Kurumcu Yaklaşım” ve “Piyasa Süreci Teorisi” yer almaktadır.

“Kamu yararı” kavramı, kıt kaynakların bireysel ve toplumsal tüketim açısından en etkili biçimde dağıtımının sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuz, 2011: 73). Literatüre A. C. Pigou tarafından kazandırılan Kamu Yararı Teorisi, pozitif teori olarak normatif bir analiz şeklinde de adlandırılmaktadır. Kıt kaynakların hem bireysel hem de toplumsal açıdan en etkin şekilde tahsisini amaçlayan teori, temelde iki varsayıma dayanmaktadır: bu varsayımlardan ilki ekonomik piyasaların müdahale edilmediğinde kırılğan ve etkinlikten uzak bir çalışma eğiliminde olacağı iken ikincisi devletin uyguladığı regülasyonların neredeyse hiç maliyet gerektirmemesidir (Posner, 1974; Uslu ve Tufaner, 2015). Kamu Yararı Teorisi’ne göre regülasyon, piyasa dengesinin Pareto optimal⁵ durumlara ulaşmayı engelleyen unsurlarını ortadan kaldırmak ve Pareto optimal duruma yakınlaşmasını sağlamak için ana kuramsal araç olarak hükümet emirlerinin rekabetin yerini açıkça alması durumu olarak tanımlanabilmektedir (Tokatlıoğlu, 2003a). Kamu Yararı Teorisi’ne yöneltilen çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Bunlardan ilki teorinin piyasa başarısızlığı varsayımına yapılan eleştirilerdir. Bu bağlamda, piyasa mekanizmasının herhangi bir etkinsizliği telafi etmede kendi başına yeterli olacağına kuşkuyla bakılmakta ve devletin gerçekten sadece kamu yararına yönelik faydalar mı ürettiği sorgulanmaktadır. İkinci olarak teorinin devletin yapacağı regülasyonların etkin olacağı ve çok fazla maliyet ortaya çıkarmayacağı varsayımı sorgulanmaktadır. Ayrıca regülasyonların sadece ekonomik açıdan etkinliğinin düşünülerek sosyal etkinlik, adalet gibi amaçların göz ardı edilmesi ve siyasal karar alma sürecini dikkate almaması da teoriye yönelik bir diğer eleştirilerdir (Çevik ve Demir, 2005).

Özel çıkar Teorisine göre, devletin uyguladığı regülasyonlar çoğu zaman özel çıkar gruplarının menfaatlerine hizmet etmektedir. Önderliğini Stigler, Posner ve Peltzman’ın yaptığı ve temel önermesi “regülasyon kurumlarının, regüle ettikleri endüstrilerin çıkarlarını koruması” olan “Ele Geçirme Teorisi (Capture Theory)”, regülasyonların rutin ve öngörülebilir bir şekilde “ele geçirildiğini” ve kendilerine tabi olması gerekenlerin ya da regülasyonları kontrol eden bürokratların/yasa koyucuların çıkarlarına hizmet etmek için manipüle edildiğini öne sürmektedir. Bu sebeple, yapılan regülasyonlar kamu yararına değil, bu grupların çıkarlarına hizmet etmektedir (Etzioni, 2009). Kamu Tercihi Teorisine (Public Choice Theory) göre özel tercihlerdeki gibi kamusal tercihlerde de özel çıkar aksiyomu geçerlidir. Literatüre göre, siyasal karar alma sürecinde rol alan aktörler, çıkarlarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar. (Bu durum teorinin temel ilkelerinden olan “maximand ilkesi” ile açıklanmaktadır) Daha açık bir anlatımla; seçmenler “fayda”, siyasal partiler “oy”, bürokratlar “bütçe”, baskı ve çıkar grupları da “rant” maksimizasyonu peşinde koşmaktadırlar (Aktan, 2000). Chicago Okulu Yaklaşımına göre regülasyonlar, piyasası bulunan ekonomik bir mal olarak ele alınmaktadır. Bu piyasanın arz tarafında hükümet, talep tarafında da çıkar grupları yer almaktadır. Bu regülasyon türünün Kamu Tercihi Yaklaşımından farkı, analize rant teorisinin de eklenmiş olmasıdır (Tokatlıoğlu, 2003a). Regülasyonların kurumsal temellerini görmezden geldiği düşünölen Neoklasik İktisat Teorisi, regülasyon kurumlarının regülasyonlar yoluyla kamu yararını en üst düzeye çıkarabileceğini varsaymaktadır. Spiller ve Tommasi’ye göre regülasyonların talep kısmını açıklayan Neoklasik yaklaşım, regülasyonların arz tarafını kara bir kutu olarak bırakmıştır (Spiller and Tommasi, 2003). Böylelikle regülasyon teorisinin kurumcu yaklaşım ile açıklanmasında, regülasyon sürecinde kurumların rolü ve önemi analiz konusu edilmiştir. Piyasa Süreci Teorisi, devletin piyasaya müdahale etmemesi gerektiği görüşünü savunan Avusturya Okulu iktisatçıların görüşleri etrafında şekillenmiş bir teori olarak literatürde yer almaktadır. Teoriye göre bireylerin

⁵ Pareto optimal ya da pareto optimumu, mevcut kaynak dağılımında, bazı kişilerin durumunu kötüleştirmeden kimsenin durumunu iyileştirmenin mümkün olmaması durumudur. (Seyidoğlu, 2002: 159)

ekonomik davranışları, neo-klasik sentez çerçevesinde değerlendirmeyen, analizin merkezinde asimetrik bilgi, girişimcilik ve rekabet gibi kavramları yer almaktadır (Benson, 2002).

Sonuç olarak devletin regülasyonları kamu yararı gözeterek ve pareto optimaliteyi sağlamak amaçlı yaptığı teorik görüşlerin karşı ekseninde özel fayda ve özel çıkar gruplarına hizmet eden regülasyon politikalarının uygulandığını açıklayan ve savunan teoriler de bulunmaktadır.

3.Finansal Regülasyon

En genel haliyle fon fazlası ve fon açığı olan kişi veya kurumlar arasındaki fon alışverişinin sağlandığı sistem olarak tanımlanabilen finansal sistem, verimli plasman fırsatları olmayan kişilerden, bu fırsata sahip olan kişilere fon aktarımını mümkün kılarak ekonomide önemli bir işleve sahip olmaktadır. Bu piyasalar, ekonominin genelinde üretim artışına ve etkinliğe katkıda bulunarak sermayenin de etkin dağılımına aracılık etmektedir. İyi işleyen finansal piyasalar, aynı zamanda tüketicilerin hizmet satın almalarında daha iyi zamanlama yapmalarını sağlayarak tüketici refahını da doğrudan artırmaktadır. Kısacası Mishkin'e (2011: 25) göre etkin bir şekilde işleyen finansal sistemde, toplumdaki herkesin ekonomik refahı da artacaktır.

Finansal sistem borç-alacak işlemleri ve yapısı gereği asimetrik bilgi sorununun en yoğun yaşandığı sistemler arasında görülmektedir. Kamu Yararı Teorisi'ne göre, piyasadaki aktörler arasında asimetrik bilginin var olması halinde, devletin piyasaya müdahale etmesi gerekmektedir. Çünkü bilginin taraflar arasında simetrik dağılımının söz konusu olmadığı koşullarda "Ters Seçim" ve "Ahlaki Risk"⁶ gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar da piyasada pareto optimalitenin gerçekleşmesini engellemektedir. Böyle bir piyasaya devletin müdahale etmesiyle bilgi arzını artırılarak, aktörler arasında daha etkin bir değişim yapılması sağlanabilecektir (Çetin, 2005).

Finansal regülasyon veya finansal düzenleme düzenleyici otoritenin, finansal birimlerin kararlarına ve davranışlarına kendi sosyal amaç fonksiyonunu maksimize etmek için getirdiği kurallar ve kısıtlamalar veya hükümetlerin finans piyasalarında rekabetin temini ve sürdürülmesi için takip ettiği yasal ve politik uygulamalar olarak tanımlanabilmektedir (Erdem, 2014:136). Finansal regülasyonlar temel olarak finansal kurumların davranışlarını izleme, disipline etme ya da koordine etme çabalarından oluşmaktadır (Kane, 1988: 346). Llewellyn (2000)'e göre finansal regülasyonların amaçları: finansal yeterlilik, finansal davranış ve sistemik istikrar odaklıdır. Finansal yeterlilik ile bir kuruluşun finansal yetersizliğe düşmesi halinde, yatırımcı/tüketicilerin korunması amaçlanmaktadır. Finansal davranış amacı ile piyasada doğru olmayan davranışların (bilgi asimetrisi gibi) çözümü kastedilmektedir. Son olarak da sistemik istikrar hedefi ile, finansal sistemin bir bütün olarak güvenilir olması ifade edilmektedir.

Finansal regülasyonların temel amaçları olarak; finansal sistemin sistemik risklerden korunması, tüketicilerin korunması, sistemin verimliliğinin artırılması ve sosyal hedeflere ulaşmak olarak sıralanabilmektedir. Belirtilen dört temel amaç kapsamında, finansal regülasyon araçlarına göre finansal sistemin regüle edilme gerekçeleri Çizelge 1'de gösterilmektedir.

⁶ Ters seçim problemi, işlem-öncesinde söz konusudur. Aldığı borcu geri ödeyemeyeceğini bilen kişi/kurum, piyasadaki borçlanabilmek için en fazla gayreti gösteren ve yüksek risk primini ödemeye razı olan (yani kredi veren kurum açısından yüksek kredi riski taşıyan) taraftır. Bu sebeple kredi veren kurumlar, iyi kredi risklerini kötü kredi risklerinden ayırmak için titiz davranmalıdır. Ahlaki risk ise işlemden sonra doğmaktadır. Borç alan kişinin daha çok getirili ama riski yüksek projelere yönelmesi (aşırı risk üstlenme ve kredinin proje dışı kişisel amaçlar için kullanımı) sebebi ile oluşan bir olgudur. Bu durumda kredi veren kurumlar, kredi alan kişi/kurumların borcu geri ödememelerine karşı tedbir olarak sözleşme şartlarını ağırlaştırır veya onları izlemeye alırlar (Yay, Yay G. ve Yılmaz, 2004).

Çizelge 1. Finansal Regülasyonların Araçları ve Gerekçeleri.

Finansal Araçları	Regülasyon	Sistemik Risk	Tüketicinin Korunması	Verimlilik Artışı	Diğer Sosyal Hedefler
Antitröst Yasaları			X	X	X
Aktiflerle İlgili Sınırlamalar		X			X
Sermaye Standartları		X	X	X	
Menfaat Çatışmaları (İnsider Trading Gibi) ile İlgili Yasalar			X		
Kamuyu Aydınlatma		X	X	X	
Piyasaya Giriş Engelleri		X			X
Finansal Ürönlere Yönelik Kısıtlamalar		X			X
Faiz Oranı Regülasyonları					X
Yatırım Koşulları					X
Sermaye Hareketleri Kısıtlamaları			X		X
Yeni Finansal Araçların Kullanılması			X		X

Kaynak: (Herring ve Litan (1995) dan aktaran Tokatlıoğlu, 2003b: 76)

Finansal regülasyon türleri literatürde nedenlerine göre ekonomik regülasyon ve ihtiyatlı regülasyon olarak ele alınmaktadır. Vittas (1992) finansal regülasyonları altı temel kategoride (makroekonomik, dağıtımsal, yapısal, tedbir amaçlı, organizasyonel ve koruyucu finansal regülasyonlar) ele alarak amaç ve temel politika araçları kapsamında incelemektedir (Bkz. Çizelge 2). Mishkin'e (2004) göre de hükümet, ekonomiyi ve halkı, finansal paniklerden korumak için altı çeşit regülasyon uygulamaktadır: giriş kısıtlaması, kamuyu aydınlatma (açık olma- ifşa) (disclosure), varlık ve aktivitelerde kısıtlama, mevduat sigortası, rekabet limitleri ve faiz oranı kısıtlamaları. Giriş kısıtlaması ile bir banka veya sigorta şirketi gibi finansal aracı kurum oluşturmak isteyen birey/grupların belirli koşulları sağlamaları gerekmektedir. Kamuyu aydınlatma, finansal araçlar için katı finansal raporlama zorunluluklarını getirmekte ve defter tutma işlemlerinin belli kurallar altında yürütölmesi, bu defterlerin periyodik olarak denetime tabi olmaları ve halka belirli bilgiler sunulması gerekmektedir. Varlık ve aktivitelerde kısıtlamada finansal araçların yapabilecekleri işlemler ve tutabilecekleri varlıklara ilişkin birtakım kısıtlamalar bulunmaktadır. Mevduat sigortası uygulaması ile hükümet, mevduat toplayan finansal araçların iflası durumunda, bireylerin büyük mali kayıp yaşamamaları için mevduatlarının bir kısmını sigorta altına alabilmektedir. Rekabet limitlerinin gerekçesi olarak hükümetlerinin, çoğu zaman finansal araçlar arasında yaşanacak sert rekabetin kamuoyuna zarar verebileceği düşüncesi gösterilmektedir. Faiz oranı kısıtlamaları ile de finansal piyasalardaki kurumlar arasındaki rekabet, mevduatlara ödenen faizlere getirilen kısıtlamalar ile engellenebilmektedir (Mishkin, 2004: 88).

Çizelge 2: Finansal Regülasyon Türleri, Amaç ve Araçları

Regülasyon Türü	Amaçlar	Temel Politika Araçları
Makroekonomik	-Ekonomik aktiviteleri kontrol altında tutmak -İçsel ve dışsal dengeleri kalıcı hale getirmek	Rezerv ihtiyacı, kredi ve mevduat sınırlamaları, faiz oranı kontrolleri, yabancı sermaye kısıtlamaları
Dağıtımsal	-Finansal kaynakların öncelikli alanlara dağıtılması etkilemek	Seçmeli kredi dağıtımı, zorunlu yatırım ihtiyaçları, öncelikli faiz oranları
Yapısal	-Baskın firmalar tarafından oluşabilecek tekel gücünü kontrol etmek	Giriş ve birleşme kontrolleri, coğrafik ve fonksiyonel kısıtlamalar
Tedbir Amaçlı	-Bireysel finansal kuruluşların güvenlik ve sağlamlığını korumak -Sistemik istikrar konusunda kamu güvenini sürdürebilmek	Yetki kriterleri, minimum sermaye ihtiyaçları, risk yoğunluğu limitleri, raporlama ihtiyaçları
Organizasyonel	-Finansal piyasaların bütünlüğünü ve bilgi alışverişini korumak, aksamadan çalışmasını garanti etmek	Piyasa bilgisini paylaşmak, minimum teknik standartlar, piyasa düzenleyici ve katılımcıların rolü
Koruyucu	-Finansal servis kullanıcılarını (özellikle tüketiciler ve profesyonel olmayan yatırımcılar) korumak	Tüketicileri bilgilendirilmesi, telafi fonları, anlaşmazlıkların incelenmesi ve çözümünde bağımsız gözetmenlik

Kaynak: Vittas, 1992: 63

Sonuçta hükümet ya da hükümet dışı kurum/kuruluş tarafından yapılabilen ve finansal kurum/kuruluşların belirli şartlara, kısıtlamalara ve yönergelere tabi tutulduğu bir düzenleme veya denetim şekli olarak ifade edilebilecek finansal regülasyonlar; finansal sisteme olan güveni sağlamak ve korumak, finansal sistemin istikrarının korunmasına ve artırılmasına katkıda bulunmak ve de tüketiciler için optimal koruma yoğunluğunu sağlamak gibi temel hedefler doğrultusunda uygulanmaktadır.

4.Bankacılık Sektörüne Yönelik Regülasyonlarının Önemi, Gerekçeleri ve Türleri

Bir ülke ekonomisi içerisinde finansal sistemin temel unsurlarından biri bankalar ve bankacılık sistemidir. Bankalar, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlayan iktisadi hayatın en önemli finansal aracı kuruluşları olarak ekonominin yeniden yapılanması ve uzun dönemli sürdürülebilir makroekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedirler.

“Mevcut faaliyetleri halktan mevduat toplamak ve kredi dağıtmak olan finansal aracı bir kurum” olan bankaların fonksiyonları:

- Tasarruf sahipleri ile kredi müşterileri (borç alanlar) arasında köprü kurması

- Fonların aktarımının yanı sıra, kredi mekanizması yoluyla para yaratan da bir kurum olması (ekonomide parasal ödeme mekanizmasının işlemlerini sağlaması)
- Güvenli ve etkin bir ödeme sistemi oluşması için “kamu malı/hizmeti” üreten özel bir firma olması
- Kâr amaçlı olsalar da bankaların, diğer firmalardan farklı olarak yüksek kaldıraçlı (yani yüksek borç/sermaye oranı) bir kurum olmaları şeklinde sıralanmaktadır. Son iki fonksiyonu sebebiyle bankalar, kamusal regülasyonlara ve merkez bankalarının yol göstermelerine en açık olan, en yoğun biçimde regüle edilen kurumlar olarak ifade edilmektedir (Yay, 2012: 335).

Bankacılık sektörünün ve bankaların regülasyona tabi tutulmalarının gerekçesi bankacılık hizmet piyasasının performansını düzeltmek/ iyileştirmek olarak ifade edilmekte ve bu kapsamda bankaların borçlarını ödeyebilme gücünün sağlanması, başarısızlıklarının sınırlandırılması, bankaların likidite seviyelerinin artırılması ve ekonomik etkinliğin teşviki amaçları ile mevduat kurumlarının düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. İlk amacın kapsamı, yöneticilerinin risk almalarını sınırlayarak bankaların iflas etmelerini yani borçlarını ödeyemez duruma gelmelerini önlemektir. İkinci amaca göre, olası mevduat çekilmelerinde bankalara hücum edilmesi (run on the bank) durumunun önüne geçilmesidir. Mevduat kurumlarına getirilecek bir düzenleme ile likit olma derecelerinin artırılması sağlanacak ve bu sayede banka hücumları önlenmiş olacaktır. Banka düzenlemelerinin bir diğer amacı da bankacılık sektöründe etkinliğin (teknik etkinlik ve tahsis etkinliği⁷) sağlanması yoluyla ekonomik iyileşmenin gerçekleştirilmesidir. (Parasız, 2011: 106-107) Asimetrik bilgi sorunu da daha önce belirtildiği üzere “Ters Seçim” ve “Ahlaki Risk” problemlerine yol açarak, finansal sistem içerisinde bankacılık sektörünün düzenlenmesine gerekçe oluşturan bir diğer faktör olmaktadır.

İlgili literatür (Vittas, 1992, Mishkin, 2004, Yay, 2012, Laios, 2014) kapsamında çalışmamızda bankacılık regülasyon türleri; Piyasaya Giriş-Çıkış Kısıtlamaları, Portföy ve Faiz Oranı Sınırlamaları, Mevduat Sigortası (Hükümet Güvenlik Ağı), Varlık Sınırlamaları ve Likidite Düzenlemeleri, Sermaye Gerekliği Regülasyonları, Banka Denetimi, Risk Yönetiminin Değerlendirilmesi, Rekabet Kısıtlamaları ve Kamuyu Aydınlatma (Disclosure) olmak üzere dokuz başlık altında ele alınacaktır.

Piyasaya giriş-çıkış kısıtlamaları: Bankacılık sektörüne yönelik yapısal bir regülasyon türü olarak piyasadaki baskın firmalar tarafından oluşması muhtemel bir tekel gücünü kontrol altına almak amacıyla, düzenleyici birimler sektöre giriş-çıkışları ve birleşmeleri kontrol altına almak isteye bilmektedir (Vittas, 1992: 63).

Portföy ve Faiz Oranı Sınırlamaları: Bankalara zorunlu karşılık oranları (munzam karşılık oranları) ve disponibilite oranları benzeri uygulamalar ile portföy sınırlamaları getirile bilmektedir. Zorunlu karşılıklar, bankaların topladıkları mevduatın bir kısmını (yasal olarak belirlenmiş) ülkelerinin merkez bankaları nezdinde bulundurmaları gereken kısmını ifade etmektedir. Disponibilite oranı ise merkez bankalarının, bankaların kabul ettiği mevduata karşılık kasalarında tutulmasını zorunlu kıldığı parasal karşılıklar olarak ifade edile bilmektedir. Faiz oranı sınırlamaları da finansal regülasyon türleri bölümünde de ifade edildiği gibi mevduatlara ödenen faiz oranlarına yönelik kısıtlamalar ile rekabetin düzenlenmeye çalışılması amaçlanmaktadır.

Mevduat Sigortası (Hükümet Güvenlik Ağı): Devletin, mevduat toplayan finansal aracılardan iflas ihtimaline karşı bireylerin büyük mali kayıplar yaşamamaları için mevduatlarının bir kısmını sigorta altına aldıkları bu uygulama ülkemizde TMSF (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) tarafından yürütülmektedir.

⁷ Bir banka, sağladığı hizmetleri mümkün olan en düşük maliyetle sağlıyorsa teknik olarak etkin sayılmaktadır. Bankalar ürettikleri son birimin maliyetine göre fiyat belirleme işlemi gerçekleştiriyorsa bu durumda da tahsis etkinliği sağlamış olacaktır. (Parasız, 2011: 107)

Varlık Sınırlamaları ve Likidite Düzenlemeleri: Varlık sınırlamaları regülasyonları bankaları olası olumsuz durumlarda daha fazla hesap verebilir kılmak amacıyla, bankaların hisse senetleri gibi geçici varlıkları elinde bulundurmalarını ve belirli kategorilere/belirli borçlulara borç verme işlemlerinde belirli bir tutarı geçmelerini yasaklayıcı (büyük oranda borç vermeyi) düzenlemeler içermektedir. (Laios, 2014: 19) Likiditeye yönelik düzenlemeler de bankaların likidite riski ile karşılaşma ihtimallerini en az düzeye indirme amaçlı yapılan regülasyonlardır.

Sermaye Gerekliliği Regülasyonları: Bankaların bulundurmaları gereken sermaye miktarı, düzenleyici otoriteler tarafından yasal sınırlamalar altında belirlenmektedir. Bankalar açısından yüksek bir sermaye oranı, bankanın başarısız olma ihtimalini düşürerek banka panikleri veya kredilerin geri ödenmemesi durumlarında bankaları avantajlı konuma getirebilmektedir.

Banka Denetimi: Bankaların kimler tarafından ve nasıl işletilmesi gerektiğinin belirlenmesi ve gözetimi, bir başka ifadeyle bankacılığın tedbirli/ihtiyatlı denetimi (prudential supervision), sektördeki ters seçim ve ahlaki risk sorunlarını en aza indirgemede en temel regülasyon türlerinden biri olmaktadır.

Risk Yönetiminin Değerlendirilmesi: Bankacılık sektöründe yüksek karlara, daha yüksek riske katlanıldığı durumlarda ulaşılabilir. Bu sebeple bir banka karını piyasada karşılaştığı likidite, piyasa, faiz oranı, sermaye, döviz kuru gibi risk faktörleri karşısında riskini büyütmeden sağlayabiliyorsa, risk yönetiminde başarılı kabul edilebilmektedir. Ancak bu risk yönetimi sürecinde bankaları izleyen, gözetleyen, araştıran ve gerektiğinde yaptırım uygulayabilecek bir düzenleyici otorite olacaktır.

Rekabet Kısıtlamaları: Bankacılık sektöründe aşırı rekabetin sektörün karlılığı üzerinde azaltıcı yönde bir etki yapabilecek olması sonucunda bankaların daha riskli davranışlara yönelerek ahlaki risk sorununun artması ihtimali, düzenleyici kurumları bankaları rekabetten koruyucu önlemler alma konusunda zorlayabilecektir.

Kamuyu Aydınlatma (Disclosure): Bankaların bu tür regülasyon uygulamalarına istinaden finansal raporlama işlemlerini belli kurallar altında yürütmesi, bu raporları periyodik olarak denetime tabi tutması (gerek iç gerek dış denetim) ve halka belirli aralıklarla belirli bilgileri sunması gerekmektedir.

Sonuç olarak, tasarruf sahipleri (borç veren mevduat sahipleri) ile borç alanlar arasında uyum/koordinasyon sağlayan, işlem maliyetlerini azaltan, asimetrik bilginin var olduğu finansal sistemde tüketicilere bilgi aktaran, ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleyen finansal sistemin en önemli unsurlarından olan bankacılık sistemi, regülasyonların odak noktası olarak yıllar içinde iktisadi hayatta aktif bir rol üstlenmiştir.

5. Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Regülasyonlar ve Sektöre Ait Bir Regülasyon Endeksi

Dünyada, ülkelerin ekonomik sistemleri üzerinde egemen olan finansal yapının dönemler itibarıyla büründüğü genel iklim, İkinci Dünya Savaşı sonrası 1950-1980 döneminde Keynesyen politikaların hâkimiyetinde “finansal baskı”nın geçerli olduğu bir regülasyon dönemi olarak belirtilmektedir. 1980ler’e gelindiğinde tüm dünyayı saran küreselleşme olgusu, ülkelerin finansal yapılarında da gelişen bir durum olmuş ve 1980-1999 dönemi deregülasyonlar dönemi olarak aktarılmıştır. 1990lar, ülkelerde görülen sistemik krizler ile birlikte regülasyonun tekrar gündeme geldiği (reregülasyon) bir dönem olarak tarihte iktisadi açıdan yer edinmiştir (Tuncel, 2010: 6). Türk bankacılık sektörünün yapılan regülasyonların tarihsel seyri incelendiğinde dünyada hâkim olan finansal düzenleme eğilimleri ile paralel yapıda seyrettiği görülmektedir. Türk bankacılık sektörü 1923-1980, 1980-2000 ve 2000’den günümüze olmak üzere üç dönem altında regülasyonlar açısından değerlendirildiğinde, ilk dönem regülasyonlar dönemi, ikinci dönem deregülasyonlar dönemi, çalışmamızda da incelenecek olan son dönem de yaşanan Kasım

2000 ve Şubat 2001 Krizleri sonrasında regülasyonların yeniden gündeme geldiği reregülasyonlar dönemi olarak nitelendirilebilmektedir.

Türk bankacılık sektörüne yönelik regülasyon literatürü incelendiğinde, daha önceki çalışmalarda nitelikli ve anlamlı bir regülasyon endeksi ve endeks değeri yer almamaktadır.

Diñer ve Neyaptı (2005), 29 (12'si gelişmiş, 17'si az gelişmiş ülke) ülkeyi ampirik olarak inceleyerek banka regülasyon ve denetimlerinin (Regulation and Supervision-RS) yasal kalitesini ölçmeyi ve bu regülasyon, denetimlerin mevcut kurumsal ortamın ilgili kurumların değişimi açısından önemli olduğu hipotezi ile incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla geçiş ekonomilerinin bankacılık kanunlarından okunan 98 kriterden oluşan kapsamlı bir dizi banka regülasyon ve denetiminin yasal kalitesini ölçmüşlerdir. Kriterler dokuz başlık altında toplanmıştır: sermaye gereksinimleri, borç verme, mülkiyet yapısı, yöneticiler, raporlama / kayıt gereklilikleri, düzeltici faaliyetler, denetim ve mevduat sigortası. Bu başlıklar altında toplanan kriterler listesinin nicelleştirilmesi, potansiyel işlem maliyetlerinin veya bankacılık sektöründeki risklerin sınırlandırılması/ortadan kaldırılması açısından değerlendirilmektedir. Kriterler listesinden oluşturulan ağırlıksız ortalama ve temel bileşenler analizine dayalı özet endekslerin, ülkelerin yasal bankacılık reformları açısından görel konumlarının değerlendirilmesini mümkün kıldığı ifade edilmektedir. Çalışmaya göre, geçmiş finansal krizlerin ve geçerli doğrudan yabancı yatırım ve finansal piyasa gelişim düzeylerinin iyi yönetim ve makroekonomik performans gibi diğer olası faktörlerin etkilerinin ötesinde regülasyon ve denetimleri etkilediği sonucuna varılmıştır. Mevduat sigortası uygulaması ile regülasyon ve denetleme sistemi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada gelişmiş ülkelerin regülasyon-denetleme endeksi, az gelişmiş ülkelere kıyasla daha büyük olma eğiliminde gözlenmiştir. Ayrıca ülkelerin bu endeksi yükseltmelerinin, krizlerden çıkaracakları dersler ile mümkün olacağı belirtilmiştir.

Ganioglu (2007), bankacılık sektörünün düzenleme ve denetlenmesindeki eksiklikler ile bankacılık krizleri arasında net bir ilişki olup olmadığını ampirik analiz ile incelediği 2007'de yayımlanmış makalesinde gelişmiş ve gelişmekte olan 40 dünya ekonomisine ait verileri (Dünya Bankasının anketinde elde edilen) hem basit korelasyonlar hem de logit regresyonları kullanarak incelemiştir. Sonuç olarak sermaye düzenlemelerinin krizlerin önlenmesinde önemli bir unsur olduğunu ve sermaye yeterliliklerinin yükseltilmesine yönelik önerileri destekleyici yönde bir görüş bildirmiştir. Ancak, daha katı sermaye düzenlemelerinin mevduat güvencesi tarafından oluşturulan “ahlaki çöküntü” probleminin olumsuz etkisini azaltacak nitelikte olmadığı da belirtilmiştir. Enflasyon, bankacılık krizlerinin oluşmasında önemli rolü olan bir değişken iken, düzenleme ve denetlemeye yönelik başka değişkenlerle birlikte test edildiği zaman öneminin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tiryaki (2012), bankacılık sistemi regülasyonları ile finansal istikrar arasındaki ilişkiyi iki aşamalı bir yöntem ile analiz etmiştir. İlk aşamada Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) finansal istikrar endeksinden farklı olarak bankaların aracılık işlevini de gözeten ve literatürde ilk olarak 1990-2010 arasındaki 20 yıllık finansal serbestleşme dönemini kapsayan bir finansal istikrar endeksi oluşturulmuştur. İkinci aşamada da bankacılık sektörü regülasyon araçları olarak “sermaye tedbirleri”, “likidite yaklaşımı”, “karşılık politikası (sorunlu kredilere karşı)” ve “zorunlu karşılıklar” olmak üzere dört temel gösterge kullanılmıştır. Çalışmada, Finansal İstikrar Endeksi ile temel bankacılık düzenleme araçları arasındaki ilişki eş bütünleşme yöntemine dayalı ekonometrik model yardımıyla açıklanmakta ve bankacılık düzenlemeleri ile finansal istikrar arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmaktadır. Birer bankacılık düzenleme aracı olarak değerlendirdiğimiz Sermaye Tedbirleri, Likidite Yaklaşımı, Karşılık Politikası ve Zorunlu Karşılıklar finansal istikrara uzun dönemde olumlu katkı vermektedir. Dolayısıyla kamu gücüyle bankaların sermaye düzeylerinin yükseltilmesi, likit varlıklarının artırılması ve ayrılan karşılık tutarlarının yükseltilmesi şeklindeki düzenlemeler uzun vadede finansal istikrara olumlu yönde katkı yapmaktadır. Ulaşılan bu sonuçlar gerek uluslararası kuruluşların gerekse yerel düzenleme otoritelerinin bankacılık düzenlemeleri konusunda (özellikle TBB) sermaye, likidite ve karşılık politikalarına odaklanılmasını destekler mahiyettedir.

Çetenak (2016), finansal regülasyonlar ile büyüme oranı arasında bir ilişki olup olmadığı 46 (OECD üyesi ülkeler arasından yüksek gelir grubuna dahil olan 32 ülke ile üst orta gelir grubuna dahil olan 14 ülke) ülkenin 2000-2009 dönemine ait verileri kullanılarak regresyon analiz yöntemi ile test edilmiştir. Sonuç olarak yüksek gelir grubundaki ülkelerde 2008 sonrasında uygulanan regülasyonların büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğu saptanmıştır. Çalışmada finansal regülasyon göstergesi olarak Economic Freedom of The World tarafından yayımlanan regülasyon endekslerinin bir alt kategorisi olan Sermaye Piyasası Regülasyon (Credit Market Regulation) verileri kullanılmıştır. Kullanılan veriler 2000-2009 döneminde Dünya Bankası ve IMF tarafından yayımlanan anketlerden toplanarak oluşturulmuş endekslerin ortalaması olarak ifade edilmiştir. Endeks 1-10 arasında değerler almakta ve endeks değeri yükseldikçe piyasanın deregülasyon derecesinin de yükseldiği belirtilmiştir. Sermaye piyasası regülasyonlarını temsil eden bu endeksin alt bileşenleri ise; banka sahipliği endeksi (toplam mevduatlar içerisinde özel bankaların payını), yabancı banka rekabet endeksi (bankacılık sektörü içerisinde yabancı bankaların toplam varlıklardan aldığı pay), özel sektör kredileri endeksi (özel sektörün toplam yurtiçi kredilerden aldığı pay), faiz oranı kontrolü ve negatif reel faiz oranı endeksi (faiz oranları piyasa tarafından belirlenen, istikrarlı bir para politikası uygulaması ve pozitif mevduat ile borçlanma oranlarına sahip olan ülkeler yüksek endeks değerine sahip olmaktadır) dir.

Gündoğdu (2017), “Türk Bankacılık Sisteminde Düzenleme ve Denetlemenin Etkinliğini Ölçmeye Yönelik Bir Analiz” adlı makalesinde 1980 döneminden sonra Türk bankacılık sektörünün bankacılık düzenleme ve denetleme sisteminin etkinliğini “Bankacılık Kanunu, Kanun Hükmünde Kararnameler ve Ek Tebliğler” ile ölçmektedir. Çalışmanın varsayımı, Türk bankacılık sisteminde yapılan hukuki altyapılar ile düzenleme-denetleme etkinliğinde artış olduğudur. Çalışmada 1985, 1999 ve 2005’te yürürlüğe giren 3182, 4389 ve 5411 sayılı “Bankacılık Kanunları’nın “Düzenleme ve Denetleme Katsayısı” ile etkinliği ölçülmüştür. 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun sektörün düzenleme ve denetleme katsayısı 0.24, 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun katsayısı 0.33 ve son olarak da hala yürürlükte olan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun düzenleme ve denetleme katsayısı 0.72 olarak elde edilmiştir. Sonuç olarak 1980 döneminden sonra Türk bankacılık sektörünün düzenleme ve denetlemedeki yasal zemin etkinliğinin artmış olduğu ifade edilmiştir.

Bankacılık sektöründe regülasyon ve denetimin ele alındığı literatür değerlendirildiğinde, kısıtlı regülasyon çalışmalarının çoğunda Dünya Bankası’nın “Bank Regulation and Supervision Survey (Banka Düzenleme ve Denetleme Anketi)”⁸ isimli çalışmasında kullanılan anket verilerinin kullanıldığı, bu verilere farklı makroekonomik göstergelerin ilave edildiği görülmektedir.

Biz bu çalışmada Türk Bankacılık Sektörü için daha önce yapılmamış/hazırlanmamış bir regülasyon endeksi oluşturarak sektörün 2000-2018 dönemi regülasyon yoğunluğunu betimleyen bir veri oluşturacağız. Çalışmanın amacı kapsamında Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi (BRI) oluşturulurken 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından her yıl yayımlanan Bankalarımız kitapları (2000-2018 dönemi yayımları) ve ilgili yönetmelikler dayanak teşkil edilerek 2000 yılı Mart döneminden başlanarak çeyrek dönemler itibarıyla 2018 yılı Aralık ayı son çeyrek dönemini içeren toplam 76 dönemlik veri seti elde edilmiştir.

BRI hazırlanırken TBB’nin “Bankalarımız” yayımlarında da yer alan sınıflandırmalar kapsamında üç temel kategori altında yapılan düzenlemeler sıralanmış ve değer verilmiştir: TCMB tarafından yapılan düzenlemeler, Yasal düzenlemeler ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yapılan düzenlemeler. TCMB tarafından yapılan düzenlemeler/önlemler; politika faizini, faiz koridorunun alt ve üst bandını, TL ve Yabancı Para (YP) zorunlu karşılıkları, Rezerv Opsiyon Mekanizması (ROM) döviz imkânı üst sınırını, reeskont işlemlerinde uygulanan iskonto oranlarını ve TCMB ağırlıklı ortalama fonlama maliyetlerini içermektedir. Yasal düzenlemeler, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında yer alan bankaların belirli işlem ve

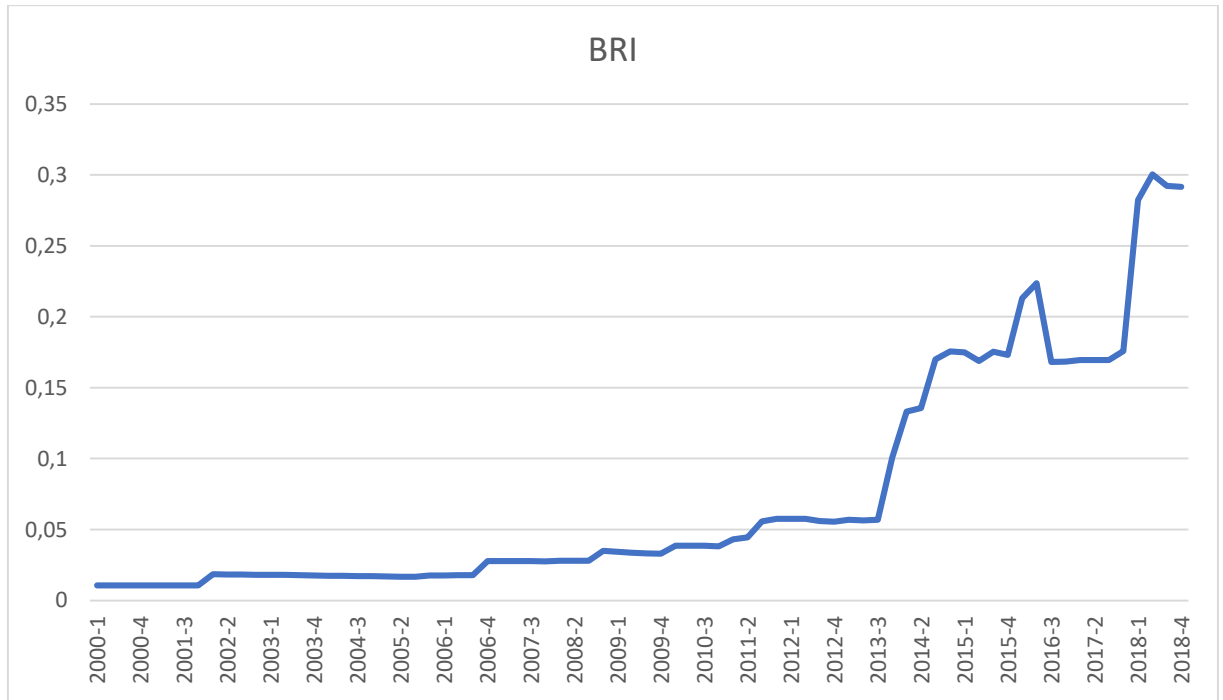
⁸ Detaylı bilgi için Bkz: <https://www.worldbank.org/en/research/brief/BRSS>

faaliyetlerine yönelik belirli yüzdeleri aşamayacağı durumları içermektedir. Son olarak da BDDK tarafından yapılan düzenlemeler başlığına “Bankalarımız” yayınlarında yer alan ve o yıl içerisinde bankacılık sektörüne yönelik BDDK tarafından alınan (kredilerin izleme sürelerindeki değişim, kredi kartı asgari ödeme oranı, tüketici kredileri vadesi gibi) önlemler dahil edilmiştir. Bu üç kategorinin alt başlıkları Ek 1’de gösterilmektedir.

Endeks oluşturulurken, yüzde olan değerler ondalık şeklinde (%8 olan değer 0.08 şeklinde), yüzde olmayan değerler de yapılan düzenlemenin sıkılaştırıcı veya gevşetici bir düzenleme olması durumuna göre 0,1,2 şeklinde (daha önce olmayan bir uygulamanın önceki dönemlerde 0 iken uygulanan zamandan itibaren 1 değeri alması, daha önce olan bir uygulamanın daha sonra gevşetilmesi ile 2’den 1 değerine düşmesi gibi) rakamsallaştırılmıştır. TCMB tarafından yapılan düzenlemeler ve Yasal düzenlemeler kategorisinde yer alan endeks değişkenleri yüzde (%) değişkenler cinsindedir. Son kategoride, BDDK tarafından yapılan düzenlemeler, Ek 1’de yüzde değerleri kullanılan endeks değişkenleri yanına (%) ibaresi eklenerek belirtilmiştir. Son gruptaki diğer endeks değişkenleri yüzde olmayan, tarafımızca regülasyonun içeriğine göre değer atfedilen (0,1,2 gibi) değişkenlerdir.

Endeksin hesaplanması aşamasında, TCMB tarafından yapılan düzenlemeler, Yasal düzenlemeler ve BDDK tarafından yapılan düzenlemeler olmak üzere her üç kategoriye ve her yılın her çeyrek dönem değerlerine eşit ağırlık verilerek, her çeyrek dönemlik veri için tüm kategorilere ait alt değişkenlerin geometrik ortalaması alınarak toplamda 76 adet BRI değerleri elde edilmiştir. 2000 yılı Ocak ayından başlayan ve 2018 yılı Aralık ayında sonlanan endeksimizin dönemler itibariyle seyri Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi (BRI) Dönemler İtibariyle Değişimi

Şekil 1’de çalışmamızın Türk bankacılık sektörü açısından özgün bir değerlendirmesi niteliğinde olabilecek Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi (BRI) değerlerinin analiz konusu dönemi (2000-2018) içeren 76 değerinin değişimi gösterilmektedir. Bu değerlerin çeyrek dönemler itibariyle artış ya da azalış göstermesi, bankacılık sektörüne yönelik yasal, BDDK ve TCMB tarafından alınan önlemler bakımından toplulaştırılmış yönden regülasyonların yoğunlaştığı veya

yoğunluğunun azaldığı şekilde yorumlanabilmektedir. 0-1 arasında değerler alan BRI ile endeks değerinin 0'a yaklaşması bankacılık sektörüne yönelik uygulanan regüstasyonların yoğunluğunun azaldığı, 1'e yaklaşması da regüstasyon yoğunluğunun arttığı anlamına gelmektedir. Buna göre Ocak 2000'de 0.010 olan regüstasyon endeks değeri, Aralık 2018'de 0.29 değerine ulaşmaktadır.

BRI'nın 2000-2018 dönemi çeyrek zaman dilimlik seyri incelendiğinde, üçü artış ve biri düşüş yönünde olmak üzere toplam dört belirgin değişim dikkat çekmektedir. Birincisi 2013/3. çeyrek dönemi ile 2014/3. çeyrek dönemi arasında, ikincisi 2015/4. çeyrek dönemi ile 2016/2. çeyrek dönemi arasında izlenen sıçrama, üçüncüsü 2016/2. çeyrek dönemi ile 2016/3. çeyrek dönemi arasında beliren düşüş ve sonuncu olarak da 2017/3. çeyrek dönemi ile 2018/2. çeyrek dönemi arasında gözlenen artıştır.

2013 yılı 3. çeyrekte başlayan ve 2014 yılı 3. çeyreğe kadar devam eden birinci sıçrama döneminde gözlenen regüstasyon yoğunluğundaki artışın sebebini belirlemek amacıyla endeks sepeti incelendiğinde TCMB'nin politika faizindeki⁹ (1 Hafta Repo) artışların endeks değerlerine yansıdığı dikkat çekmektedir. TCMB verilerine göre 17.05.2013 tarihinde %4,50 olan politika faizi, bir sonraki güncelleme dönemi olan 29.01.2014 tarihinde %10,00 seviyesine yükselmiştir. Ayrıca yine aynı dönemde, TCMB'nin gecelik borç alma ve borç verme faiz oranlarından oluşan faiz koridoru da 3,50-7,75 bandından 8,00-12,00 bandına yükselmiştir. Politika faizi ve gecelik borç alma/verme faizlerinde yaşanan yükseliş de "Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti (AOFM) ni"¹⁰ yükselterek bankaların borçlanma maliyetlerini etkilemektedir. Temel hedefi fiyat istikrarını sağlamak olan TCMB ekonomideki son likidite kaynağı olarak piyasalarda bankalara ödünç para vermekte veya bankalardan ödünç para alabilmekte ve böylelikle faiz oranlarını piyasaları etkilemek amacıyla belirleyebilmektedir. TCMB'nin faiz kararları, finansal sistemde önemli paya sahip olan bankacılık sektörü için de oldukça önem arz etmektedir. Merkez bankaları, bu politika faizi üzerinden bankaların repo taleplerini karşılamaktadır. Bankalar, kendilerine fon oluşturabilmek amacıyla ellerinde bulunan tahvil, bono gibi kıymetli evrakları teminat vererek merkez bankalarından para alarak repo işlemini yapabilmektedir. Böylelikle bankalar ve faaliyetleri için önemli bir regüstasyon kalemi oluşturan politika faizinde yaşanan bu ani yükseliş, regüstasyon endeksine de yansiyarak düzenlemelerin yoğunluğunu artırmıştır.

2015/4. çeyrek ile 2016/2. çeyrek dönemi arasında gözlenen endeks değerinde artış, ilgili iktisadi dönemde ekonomide döviz kuru seyrinde ve dolayısıyla fiyat endeksinde (TÜFE) yaşanan yükselme ile açıklanabilecektir (Bkz. Ek 3 ve Ek 4). Kurlardaki yükselişin maliyetlerde yarattığı baskı, finansal piyasalarda da regüstasyon yoğunluğunu etkilemiştir. Ancak bir sonraki 2016/2. çeyrek ile 2016/3. çeyrek döneminde regüstasyon yoğunluğunda düşme eğilimi, kurun etkisini hafifletme amaçlı olarak değerlendirilebilecektir. Nitekim bu dönemde, TCMB faiz koridoru bandında borç verme faiz oranlarında %10,50 seviyesinden %8,25'e kadar inmiştir. (25.03.2016'da %10,50 olan gecelik borç verme faiz oranı, 23.09.2016'da %8,25 seviyesine aylar itibariyle aşamalı olarak indirilmiştir¹¹.)

BRI'da sonuncu sıçrama 2017/3. çeyrekte 2018/2. çeyreğe kadar geçen sürede gözlenmektedir. Regüstasyon yoğunluğunda yaşanan bu yükselme de döviz ve kur etkisi ile açıklanabilmektedir (Bkz. Ek 3 ve Ek 4). İlgili dönemin başında üç aylık ortalama döviz kuru 3,53 seviyesinde iken, dönemin sonunda ortalama 4,5 seviyelerine yükselmiştir. Döviz kurundaki artışların üretim maliyetlerine yansımaları ve diğer etkiler sonucunda TÜFE değerleri de üç aylık ortalama %10'dan %12 seviyelerine çıkmıştır. Bu etkiler sonucunda TCMB, 01.06.2018 tarihinde %16,50 olan

⁹ Politika faizi en basit ifadeyle merkez bankası tarafından belirlenen bir hafta vadeli repo ihale faiz oranlarıdır.

¹⁰ AOFM, Merkez Bankasının, gecelik borç verme faizi ile haftalık repo faizinin (politika faizi) ağırlıklı ortalaması alınarak hesaplanmaktadır.

¹¹ Detaylı bilgi için Bkz:

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Merkez+Bankasi+Faiz+Oranlari/faiz-oranlari>

politika faiz oranını yedi gün sonra %17,75'e, 14.09.2018'de %24'e çıkarmıştır. Benzer faiz yükselişleri faiz koridorunun alt ve üst bandında ve dolayısıyla da AOFM'de görülmektedir.

Sonuç olarak BRI, TCMB ve BDDK tarafından alınan önlem ve düzenlemeler ile 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda yer alan bankaların faaliyetlerine yönelik belirlenen yasal oranlardan oluşmaktadır. İncelenen 2000-2018 yılları arasında endekste gözlenen sıçramalar ve düşüş, döviz kuru ve enflasyon etkisi gibi Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu konjonktürel dalgalanmalarla da ilişkilendirilmektedir.

6.Sonuç ve Değerlendirme

Ülkelerin finansal sistemleri içerisinde büyük bir paya sahip olan bankacılık sektörü, büyüme-kalkınma politikaları için de önemli bir argüman olmaktadır. Finansal piyasalar ve ekonomideki bu önemli rolü gereği, etkinliği artırma ve rekabet koşullarını düzenleme gibi sebeplerle bankacılık sektörü birtakım düzenleyici/regüle edici politikaları da bünyesinde barındırmaktadır. En temel amacı piyasa başarısızlıklarının çözümü olan regülasyon olgusu, devletin ilgili kurum ve sektörlerle yönelik iktisadi, sosyal ve idari amaçlı yapmış olduğu her türlü uyarlama ve düzenlemeler olarak dönemler itibariyle güncelliğini korumaktadır. Bu bağlamda finansal sistem ve bankacılık sektörü de sistemik risklerden kaçınmak, tüketicileri korumak, sistemin verimliliğini artırmak ve sosyal hedeflere ulaşmak gibi amaçlarla regüle edilmektedir.

Çalışmamızın amacı Türk bankacılık sektörüne yönelik bir regülasyon endeksi hazırlamaktır. Bu amaca yönelik olarak Türk Bankacılık Sektörü için daha önce hazırlanmamış bir regülasyon endeksi oluşturulmuş ve sektörün 2000-2018 dönemi regülasyon yoğunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi (BRI) oluşturulurken TCMB tarafından yapılan düzenlemeler, Yasal düzenlemeler ve BDDK tarafından yapılan düzenlemeler olmak üzere üç kategori altında düzenlemeler sıralanmış ve 2000-2018 yılları arasında 76 dönemlik bir veri seti (BRI değeri) elde edilmiştir. BRI ile ifade edilen ve 0-1 arasında değerler alan endeks değerinin 0'a yaklaşması bankacılık sektörüne yönelik uygulanan regülasyonların yoğunluğunun azaldığı, 1'e yaklaşması da regülasyon yoğunluğunun arttığı anlamına gelmektedir. Başlangıç dönemi Ocak 2000'de 0.010 olan regülasyon endeks değeri, son dönem olan Aralık 2018'de 0.29 seviyesine erişmektedir. Genel olarak yükseliş trendi izleyen endeks değerlerimizde dönemlik sıçrama, düşüş ve kırılmalar da dikkat çekmektedir. Oluşturulan regülasyon endeksinin belirgin sıçrama ve düşüş dönemleri, kur ve enflasyon etkileri bakımından incelendiğinde ilgili dönemde Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu konjonktürel yapı ile de paralellik göstermektedir.

Türkiye ekonomisi biri para diğeri de bankacılık krizi olarak nitelendirilen Kasım 2000 ve Ocak 2001'de iki önemli finansal krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu krizler sonrasında bankacılık sektörü de detaylı bir "yeniden yapılandırma" programı kapsamında bir dizi finansal regülasyonlara tabi tutulmuştur. Ayrıca TCMB de bu krizler sonrasında enflasyon hedeflemesi stratejisi ile 2002-2005 döneminde "örtük", 2006 yılı itibariyle de "açık" enflasyon hedeflemesi stratejisine yönelmiştir. Enflasyon hedeflemesi stratejisi dahilinde belirlenen politika araçları da bankacılık sektörüne yönelik alınan önlemler ve yapılan regülasyonlar açısından önemli bir argüman oluşturmuştur. Yaşanan bu gelişmelerle finansal krizler sonrası Türkiye ekonomisinde özellikle 2003 yılı sonrasında bankacılık sektörüne yönelik düzenlemelerin artırılması ile 2008 Küresel Krizi'nin daha hafif atlatılmasının da sağlandığı düşünölmektedir.

Kaynakça

Akalın, G. (2000). Piyasa Ekonomisi Nedir?. *Liberal Düşünce*, 5 (19), 40-52.

Aktan, C. C. (2000). *Politik İktisat*, İzmir: Anadolu Matbaacılık.

- Benson, B. L. (2002). Regulatory Disequilibrium and Inefficiency: The Case of Interstate Trucking. *The Review of Austrian Economics*, 2, 229-255.
- Chang, H. (1997). The Economics and Politics of Regulation. *Cambridge Journal of Economics*, 6, 703-728.
- Çetenak, Ö. Ö. (2016). Regülasyonlar Finansal Krizlere Çare Olabilir Mi? *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Nisan, 9(2), 243-257.
- Çetin, T. (2005). Regülasyon İktisadı Üzerine Farklı Yaklaşımlar. *Telekomünikasyon ve Regülasyon Dergisi*, 2, 106-123.
- Çevik, S., Demir, M. (2005). Devletin Düzenleyici Rolü ve Regülasyon Teorileri. *Öneri Dergisi*, 6 (23), 249-257.
- Diñer, N., Neyaptı, B. (2005). *Legal Quality of Bank Regulation and Supervision and its Determinants: A Mixed Sample*. Department of Economics, Bilkent University.
- Erdem, E. (2014). *Para Banka ve Finansal Sistem*. (Gözden Geçirilmiş 6. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Etzioni, A. (2009). The Capture Theory of Regulations-Revisited. *Society*, 46 (4), 319-323.
- Gündoğdu, A. (2017). Türk Bankacılık Sisteminde Düzenleme ve Denetlemenin Etkinliğini Ölçmeye Yönelik Bir Analiz. *Sosyoekonomi*, 25(34), 33-52.
- Ganioğlu, A. (2007). Prudential Regulation and Supervision of the Banking Sector and Banking Crises: A Cross Country Empirical Investigation. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 1(2), 11-29.
- Hertog, J. D. (1999). General Theories of Regulation. *Encyclopedia of Law and Economics*, 223 – 270.
- Herring, R. J., Litan, R. E. (1995). *Financial Regulation in the Global Economy*, The Brookings Institution, Washington D.C.
- İnternet: Türkiye Bankalar Birliği (TBB), 2000-2018 Yılları Arası Bankalarımız Kitabı. <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>
- Joskow, P. J. (1998). Regulatory Policies for Reforming Infrastructure Sectors in Developing Countries. *Annual World Bank Conference on Development Economics* konferansı hazırlanmış tebliğ, Washington, DC, April 20-21.
- Kane, E. J. (1988), How Market Forces Influence the Structure of Financial Regulation. in *Restructuring Banking & Financial Services in America*, by Williamson S. Haraf and Rose Marie Kushemider, American Enterprise Institute for Public Policy Research, 343-381.
- Laios, G. (2014), *Macroeconomic Conditions and Bank Funding*. Department of Banking and Financial Management, Athens: University of Piraeus.
- Llewellyn, D.T. (2000). Some Lessons For Regulation From Recent Bank Crises. *Open Economies Review*, 11, 69-109.
- Majone, G. (2003). *Regulating Europe*. (Second Edition), New York: Taylor & Francis e-Library.
- Mishkin, F. S. (2004). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Boston: Pearson.
- Mishkin, F.S. (2011). *Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar İktisadı*. (8. Baskıdan Çeviri), Akademi Yayıncılık.

- Müftüoğlu, M. T. (2001). *Ekonomi Politikaları Bağlamında Regülasyon*. Rekabet Kurumu Regülasyon ve Rekabet Sempozyumu, Ankara, Rekabet Kurumu Yayını, 19-27.
- OECD. (1995). *The OECD Report on Regulatory Reform*, Paris.
- Oğuz, F. (2011). *Devlet ve Piyasa: Regülasyon Ekonomisine Giriş*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Posner, R. (1974). Theories of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, Autumn, 335-358.
- Seyidoğlu, H. (2002). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. (Geliştirilmiş 3. Baskı), İstanbul: Güzem Can Yayınları, No 18.
- Spiller, P. T., Tommasi M. (2003). The Institutional Foundations of Public Policy: A Transactions Approach with Application to Argentina. *Journal of Law, Economics and Organization*, 19, 281-306.
- Taşar, M. O. (2009). Finansal Regülasyonlar ve Küresel Kriz Sürecinde Türk Dünyası Bankacılık Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması. *Avrasya Etütleri*, 36(2), 7-46.
- Tiryaki, G. (2012). *Finansal İstikrar ve Bankacılık Düzenlemeleri (1990-2010 Türkiye Tecrübesi Işığında)*, TBB, Yayın No 289, İstanbul.
- Tokatlıoğlu, İ. (2003a). Doğal Tekeller ve Regülasyon. *Ekonomik Yaklaşım*, 47(14), 143-191.
- Tokatlıoğlu, İ. (2003b). *Bankacılık Sektörünün Regülasyonu-Deregülasyonu ve Sektör Üzerindeki Verimlilik, Karlılık ve Refah Etkileri: Türkiye Üzerine Bir Uygulama*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uslu, K., Tufaner, M. B. (2015). Regülasyon Teorilerinin Finansal Krizler Üzerindeki Etkileri. *International Conference On Eurasian Economies*, 398-405.
- Vittas, D. (1992). *Financial Regulation: Changing the Rules of the Game*. EDI Development Study, The World Bank, Washington.
- Yay, T., Yay, G. G., Yılmaz, E. (2004). Finansal Krizler, Finansal Regülasyon ve Türkiye. *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 30, 101-130.
- Yay, G. G. (2012). *Para ve Finans Teori-Politika*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ekler

Ek 1. Bankacılık Sektörü Regülasyon Endeksi (BRI) Kategorileri

TCMB Tarafından Yapılan Düzenlemeler
Politika Faizi (1 Hafta Repo)
Faiz Koridoru Alt Sınır (Borç Alma Faizi)
Faiz Koridoru Üst Sınır (Borç Verme Faizi)
Zorunlu Karşılık Oranları TL (Ağırlıklı Ortalama)
Zorunlu Karşılık Oranları YP (Ağırlıklı Ortalama)
ROM Döviz İmkânı Üst Sınırı
Reeskont İşlemlerinde Uygulanan İskonto Oranları

TCMB Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti (AOFM)
Yasal Düzzenlemeler
Yasal Sermaye Yeterlilik Oranı (5411 Sayılı Kanun Md. 45)
Hedef Sermaye Yeterlilik Oranı (Yasal Rasyo + %4 İhtiyat Aralığı)
Kredi Sınırları (5411 Sayılı Kanun Md. 54)
YPNGP ¹² /Yasal Sermaye Standart Oranı Yasal Sınırı
Gayrimenkul Net Defter Değeri (5411 Sayılı Kanun Md. 57)
Yasal TL Likidite Sınırı (5411 Sayılı Kanun Md.46 ve Yönetmelikler)
Yasal YP Likidite Sınırı (5411 Sayılı Kanun Md.46 ve Yönetmelikler)
Banka Kaldıraç Oranı Düzeyi
Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemi ile Ölçülmesi
Bağış Sınırları (5411 Sayılı Kanun Md. 59)
BDDK Tarafından Yapılan Düzzenlemeler
2. Grup Kredilerin İzleme Süresi
Bankaların Birleşme Devir Bölünme ve Hisse Değişimi Hakkında Yönetmelik
Yasa Dışı Bahis Önlemi
Taşıt Değerinin Kredi Olarak Kullanılabilen Kısmı (%)
Engelli Bireylere Yönelik Bankacılık
TFRS ¹³ 9
RCAP ¹⁴ Değerlendirmesi
Turizm ve Enerji Sektörüne Sağlanan Kredilerin Yapılandırma Koşulları
Genel Karşılık-Yapılandırma
Tüketiciler İçin Konutta Kredi Teminat Oranı (%)
Kurumsal Müşteriler İçin Konut Değerinin Kredi Olarak Kullanılabilecek Kısmı (%)
Tüketici Kredileri Vadesi
Genel Karşılık Oranları (%)
Kredi Kartı Asgari Ödeme Oranı (%)

¹² Yabancı Para Net Genel Pozisyonu

¹³ Türkiye Finansal Raporlama Standartları

¹⁴ Regulatory Consistency Assessment Programme (Düzzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı)

Kredi Katı Limitinin Gelir Düzeyi ile Sınırlandırılması
Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
Kredi Kartı Taksitlendirme Süreleri
SYO ¹⁵ Hesabında Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları İçin Risk Ağırlıklarının Arttırılması
Kar Dağıtım Düzenlemesi

Ek 2. Dönemsel olarak BRI Değerleri

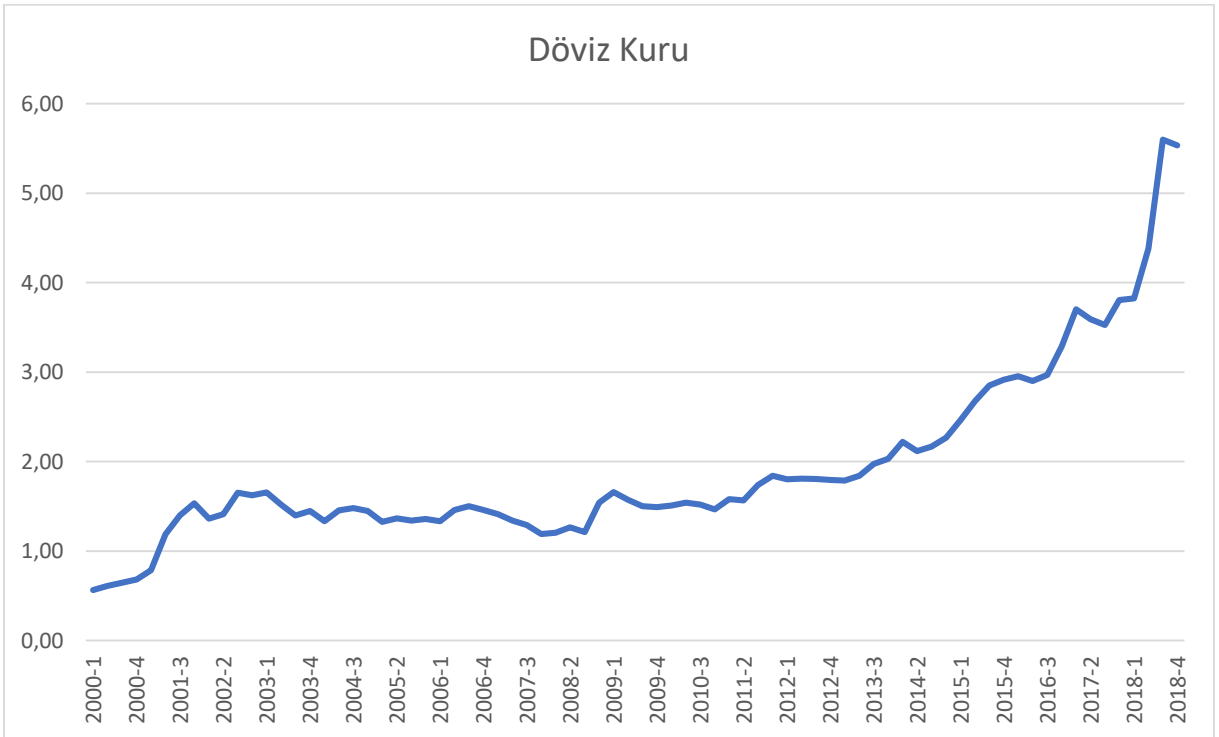
PERİOD	BRI
2000-1	0,010561
2000-2	0,010561
2000-3	0,010561
2000-4	0,010561
2001-1	0,010561
2001-2	0,010561
2001-3	0,010561
2001-4	0,010561
2002-1	0,018435
2002-2	0,018288
2002-3	0,018211
2002-4	0,018165
2003-1	0,018165
2003-2	0,018019
2003-3	0,017795
2003-4	0,017524
2004-1	0,017402
2004-2	0,017316
2004-3	0,01721
2004-4	0,017107
2005-1	0,016956
2005-2	0,016804
2005-3	0,016782
2005-4	0,017634

¹⁵ Sermaye Yeterliliği Oranı

2006-1	0,017596
2006-2	0,017755
2006-3	0,01789
2006-4	0,027777
2007-1	0,027777
2007-2	0,027777
2007-3	0,027761
2007-4	0,027607
2008-1	0,027892
2008-2	0,027955
2008-3	0,028013
2008-4	0,035003
2009-1	0,034248
2009-2	0,033603
2009-3	0,033256
2009-4	0,032852
2010-1	0,038554
2010-2	0,038653
2010-3	0,038641
2010-4	0,038106
2011-1	0,043083
2011-2	0,044507
2011-3	0,055786
2011-4	0,057601
2012-1	0,05766
2012-2	0,057571
2012-3	0,055954
2012-4	0,055625
2013-1	0,056884
2013-2	0,056365
2013-3	0,056809
2013-4	0,100742
2014-1	0,133147
2014-2	0,135596
2014-3	0,169937

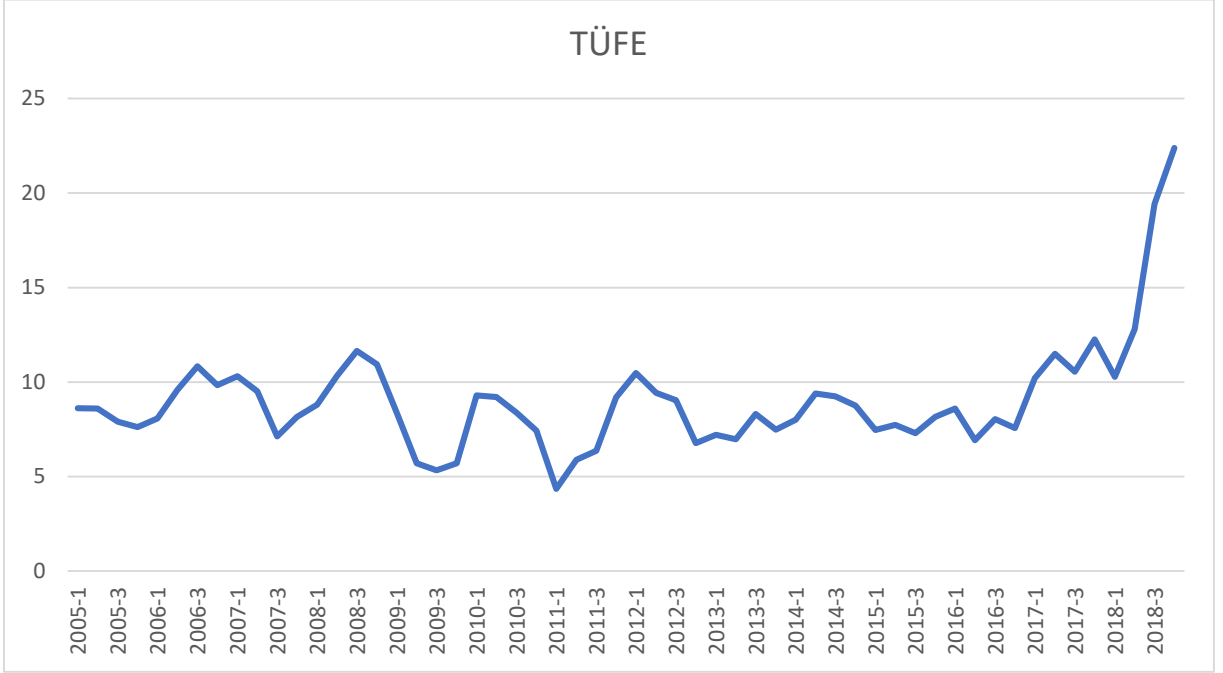
2014-4	0,175617
2015-1	0,175021
2015-2	0,168819
2015-3	0,175477
2015-4	0,17309
2016-1	0,213038
2016-2	0,223749
2016-3	0,168218
2016-4	0,168299
2017-1	0,169426
2017-2	0,169576
2017-3	0,169606
2017-4	0,175932
2018-1	0,282438
2018-2	0,300497
2018-3	0,292199
2018-4	0,291561

Ek 3. 2000-2018 Dönemi Döviz Kuru Gelişimi

Kaynak: TCMB (Gösterge Niteliğindeki TCMB Kurları)

Ek 4. 2005-2018 Dönemi Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Gelişimi

Kaynak: TÜİK (Tüketici Fiyat Endeksi (2003=100) Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim (Yıllık Değişim) (%))